

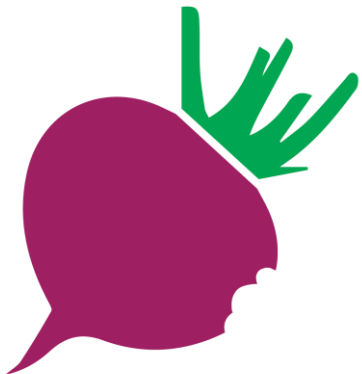

MAISTUVA KÖULU

Lapset ruokailua kehittämässä

Toimintamallin esittely

Miksi lapset mukaan?

- Usein toimintakulttuuria kehitetään aikuislähtöisesti
→Lapset ruokailua kehittämässä -toimintamallin lähtökohta on, että tietoa kootaan myös heiltä, joiden ruokailusta on kyse – oppilailta.
- Oppilaita ei aina oteta mukaan toiminnan kehittäjiksi, sillä saatetaan ajatella, että he eivät ole kykeneviä osallistumaan ruokaan ja ruokailuun liittyvään suunnitteluun tai päätöksentekoon.
→Oppilaille on kuitenkin tietoa ruokailuun liittyvistä kokemuksistaan ja tunteistaan sekä ruuan herättämistä tunteuksistaan ja mieltymyksistään.
- POPS 2014: ”Oppilaita kannustetaan osallistumaan kouluruokailun ja etenkin ruokailuhetkien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.”
- Kun oppilaat osallistuvat kehittämistyöhön, he sitoutuvat myös muutokseen ja toimintaan paremmin!

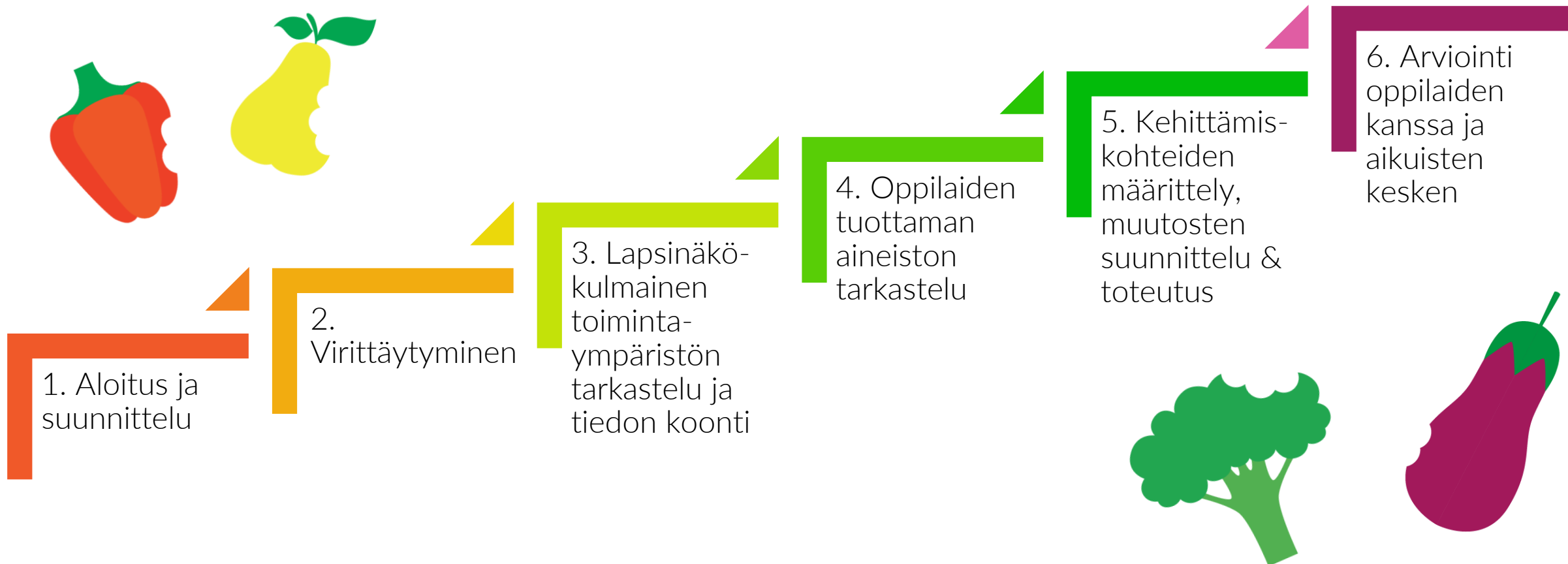
Tuetaan aktiivista osallistumista

- Tavoitteena on kutoa ruokakasvatuksen kiinnostavia opetuskokonaisuuksia, joihin yhdistyisi myös samalla oppilaiden mahdollisuus vaikuttaa kouluruokailuun
- Usein oppilaiden osallistaminen typistyy vain toiveruokapäivä kyselyn toteuttamiseen
- Makuraadit ja kouluruoka agenttitoiminta ovat hyvää työtä, mutta osallistavat vain pienen joukon oppilaita
 - Tärkeää kuulla myös kaikkien oppilaiden ääni!

Tuetaan laaja-alaista osaamista

- Oppilaat kouluruokailua kehittämässä toimintamalli voidaan kytkeä osaksi monia eri oppiaineita
 - Ympäristöoppi (ruoka kokonaisuutena), terveystieto (terveyttä edistävä ravitsemus), historia (kouluruoka ennen ja nyt), biologia (ihmisen biologia), maantieto (kouluruoka eri maissa), äidinkieli (kirjoitustehtävät ja esiintymisen harjoittelu), kuvataide (askartelu ja kuvallinen ilmaisu), yhteiskuntaoppi (vaikuttaminen)...
- Muista myös mahdollisuus ottaa teema osaksi MOK-viikkoa tai -opintojaksoa!
 - Kts. Ruokalasta kouluravintolaksi kokonaisuus kirjasta MOKista oppii! (Iida Maria Peltomaa, PS kustannus 2021)

Lapset ruokailua kehittämässä -työvaiheet

1. Aloitus ja suunnittelu

- Opettaja valitsee sopivat oppitunnit lukujärjestyksestä aiheen parissa työskentelyyn ja näin sille varataan aikaa.
- Opettaja valitsee menetelmät ja suunnittelee jokaisen vaiheen toteutuksen etukäteen.

2. Virittäytyminen

- Esittele oppilaille alkavan toiminnan tavoite.
- Oppilaat virittäytyvät tutkijoiksi selvittämällä vastauksia esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin. Samalla voidaan huomata, ettei kouluruoka ole itsestäänselvyys.
 - Miksi meillä on kouluruoka? Onko koulussa aina tarjottu ruokaa? Tarjotaanko kaikissa (maailman) kouluissa ruokaa? Mistä kouluruoka tulee ja kuka sen maksaa? Miksi kouluruoan syöminen on tärkeää? Mitä yhdessä ruokaileminen sinulle merkitsee?
 - Edellä olevien kysymysten pohtiminen voi lisätä ruoan arvostusta ja kiinnostusta aiheeseen.
- Virittäytymisessä voidaan hyödyntää [RuokaTutkan oppimisympäristöä nimeltä Kouluruoka](#), josta löytyy vastauksia edellä esitettyihin kysymyksiin.

Esimerkkitarina alkuopetukseen

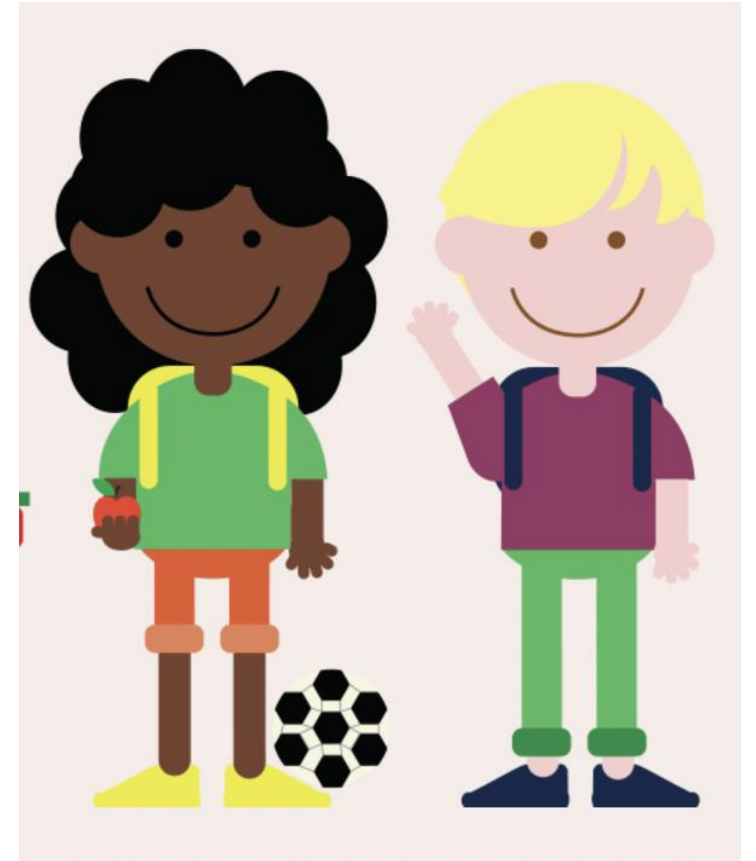
- Virittäytymiseen voidaan alkuopetuksessa käyttää tarinallista metodia.
- Kirje Reiska-sammakolta: "Hei! Minun nimeni on Reiska (mukana kuva sammakosta eli Reiskasta). Olen saanut tehtäväkseni kertoa aikuisille oppilaiden ruokailusta. Mutta ongelmana on se, että koska sammakot eivät yleensä käy koulussa, en oikein tiedä, mitä kertoa. Tarvitsen tähän teidän oppilaiden apua. Haluaisitteko auttaa minua, Reiskaa? Kun tulen käymään, voisitteko lapset valmistautua kertomaan minulle siitä, mitä koulussa tapahtuu."
- Opettajan kerronta: "Erityisesti Reiskaa kiinnostaa se, mitä koulussa syödään ja missä se syöminen oikein tapahtuu. Reiska kun on tottunut syömään lähinnä... kärpäsiä. Reiska olisi tosi iloinen, jos te, viisaat ja taitavat lapset, ottaisitte Reiskan lämpimästi vastaan ja auttaisitte häntä ottamaan selvää siitä, mitä kouluruokailussa oikein tapahtuu. Reiskaa varten teidän tulisi nyt tarkastella oikein tarkasti koulun ruokailua, jotta osaatte Reiskalle sitten kertoa ja kuvailla, miten se ruokailu oikein tapahtuu!"
- Kirjeen löytämisen yhteyteen voi järjestää jotain dramaattista, kuten että ulkoa palatessa kaikki tuolit on kaadettu ja sekaisin. Yhdessä siivotessa löytyy salaperäinen kirje, joka selittää sekasotkun.

Työskentelyn jälkeen tarina voi jatkua

- Reiskalta saapuu uusi kirje: ”Kävin eilen illalla koululla, koska olisin halunnut kuulla teiltä ruokailusta. Olin varmaankin myöhässä, koska koulu oli kiinni eikä siellä ollut ketään. Huomasin kuitenkin, että olitte tehneet hienon ruokailupolun/koonneet hienoja kuvia ruokailusta. Haluaisin kuitenkin kuulla vielä lisää teidän ajatuksia, tunteita ja kokemuksia ruokailusta.
- Voisitteko ystävällisesti kertoa ajatuksistanne vielä koulun aikuisille ja kenties tallentaa niitä? Sitten voin viedä ajatuksenne ja terveisenne eteenpäin muille kiinnostuneille!”

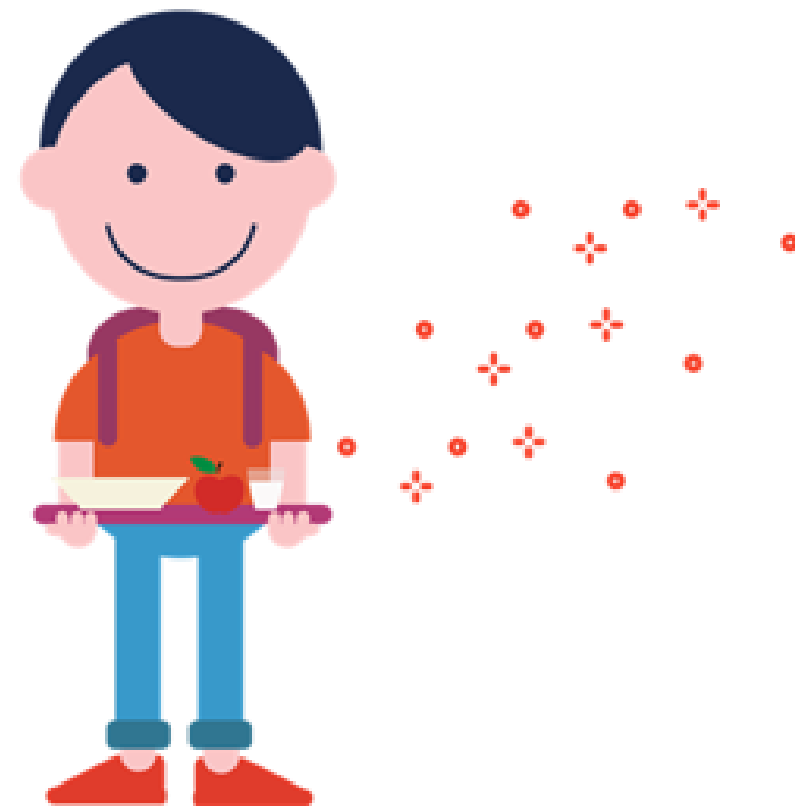
3. Lapsinäkökulmainen toimintaympäristön tarkastelu ja tiedon koonti

- Oppilaat dokumentoivat ruokailua valittua havainnointi- ja dokumentointimenetelmää käyttäen.
- Opettaja ohjaa ja havainnoi oppilaiden työskentelyä.
- Oppilaita pyydetään tunnistamaan kouluruokailun tärkeät, mieluisat ja ei-mieluisat asiat. Tässä voi hyödyntää kaikkia seuraavilla dioilla esiteltyjä menetelmiä tai vain osaa niistä.

Kuvaa, kerro tai kirjoita

- Tarkastele kouluruokailua. Valokuvaa, piirrä, kirjoita tai kerro suullisesti sinulle tärkeitä, mieluisia tai ei-mieluisia asioita kouluruokailussa.
- Tuotoksia tarkastellaan pienryhmissä.
- Vaihtoehtoinen toteutustapa on kuvattu ideakortissa nimeltä Meidän kouluruokailu kuvina (nro 205) osoitteessa maistuvakoulu.fi/ideat/kouluruokailukuvina

Lasten silmin oma kouluruokailu

Ruokailun polku

- Valokuvatkaa tai piirtäkää yhdessä luokkana ruokailun eri vaiheet ja ympäristö ja kootkaa se ruokailun poluksi (esim. luokasta lähteminen, jonotus, syöminen...).
- Tämän jälkeen jokainen merkitsee kuvista ne, joihin liittyy jokin mieluisa ja ei-mieluisa asia ruokailussa. Oppilaat voivat kiinnittää esim. vihreitä tarralappuja paikkoihin, joihin liittyy mukavia ja punaisia tarralappuja paikkoihin, joista tulee mieleen ikäviä asioita. Merkitä voi useita kuvia.
- Kirjoita tai pohdi ryhmässä, miksi valitsit juuri tämän kuvan. Käykää luokassa yhdessä ajatukset läpi.

Ruokailupolusta tunnistetaan kohtauspisteet, joita voi olla esimerkiksi:

- Päivän ruokalistaan tutustuminen opettajan johdolla
- Ruokailuun lähtö (ja sen tunnelma esim. ruokaloru)
- Siirtyminen ruokailuun
- Missä ja millä tavalla ruoka on tarjolla
- Ruuan ottaminen
- Oma ruokailupaikka
- Ruokapöytä ja siinä ruokailevat kaverit ja aikuiset
- Itse ruokaileminen (välineet ja kalusteet)
- Ruokailun lopettaminen (kenen aloitteesta)
- Astioiden palautus
- Siirtyminen seuraavaan toimintaan

Ilojen aurinko ja harmitusten harmaa pilvi

- Mitkä asiat ilahduttavat ja mitkä asiat harmittavat ruokailussa?
(Yläkouluun lisäksi: Miksi osallistut tai et osallistu kouluruokailuun?
Mikä saisi sinut osallistumaan?)
- Kirjoita vastauksia ilojen auringon tai harmitusten harmaan pilven alle.
- Lopuksi jokainen saa vuorollaan kertoa, miksi on kirjoittanut jonkin asian.

Toiveiden puu

- Pohditaan aiemmin esiin tulleita ruokailun kipupisteitä.
- Kipupisteeseen kohdistuu paljon oppilaiden negatiivisia tunteita tai kokemuksia. Kipupisteet ovat potentiaalisia kehittämiskohtia.
- Mietitään, millainen kouluruokailu olisi, jos oppilaat saisivat korjata kipupisteet. Kirjoitetaan toive lehteen ja kiinnitetään lehti toiveiden puuhun.

Lisää esimerkkejä tavoista toteuttaa lapsinäkökulmainen toimintaympäristön tarkastelu ja tiedon koonti

- Muotoiluajattelussa ja lapsilähtöisessä toimintatavassa keskeistä on, että tietoa kehittämiseen kootaan juuri heiltä, joiden toimintaa halutaan kehittää sen sijaan, että oletetaan tietävän toisten tarpeita. Osallisuus muutoksen suunnitteluun vahvistaa myös sitoutumista kehittämiseen. Tyypillisiä tiedonkoontivälineitä ovat [haastattelu](#), kyselyt ja havainnointi eri keinoin (videointi, [valokuvat](#)).
- **Laputus/merkitseminen:** lasten tehtävänä on tarkastella toimintaympäristöä ja kiinnittää sinne lappuja tai merkkejä (esim. mieluinen paikka, ei mieluinen paikka). Lappujen paikat dokumentoidaan. Lisäksi lasten kanssa keskustellaan ja kirjataan ylös, miksi hän merkitsi ko. paikan lapulla. Keskustelu voidaan toteuttaa välittömästi tai dokumenttien analyysin vaiheessa.
- **Valokuvaus:** lasten tehtävänä on valokuvata toimintaympäristöä sovitusti. Valokuvia luokitellaan ja järjestellään yhdessä ja liitetään niihin lasten kertomus siitä, miksi kuva on otettu.
- **Piirtäminen:** lasten tehtävänä on piirtää sovitusta aiheesta, mutta ennen piirtämistä on tarpeen ideoida ja suunnitella sitä, mitä aikoo piirtää. Näin lapsi on tietoinen tavoitteesta (huomio tuloksessa/prosessissa tavoitteen mukaan). Piirtämisen jälkeen lapsi sanoittaa piirrostaan.
- **Haastattelu:** Ei välttämättä lapselle luontainen tapa tuoda omaa näkökulmaansa esille. Lapsen tulee tietää, mitä haastattelutiedolla tehdään. Haastattelussa on tarpeen antaa tilaa sivupoluille. Aluksi voi olla tarpeen antaa lasten kertoa vapaasti itselle tärkeistä asioista ja johdatella sen jälkeen haastattelun teemoihin. Kysymysten asettelu on keskeistä. Kirjataan lasten vastaukset muistiin. Haastattelun lopuksi luetaan lapselle muistiinpanot ääneen ja kysytään, haluaako lapsi muuttaa tai lisätä jotakin.
- **Kerronta/keskustelu/jutustelu:** ”Kerro mulle...” Ennalta mietitty tarkoitus, rakenne ja teemat. Voi tapahtua toiminnan lomassa tai erikseen. Keskeistä aito kuuntelu, innostus ja hämmästyminen.
- **Sadutus:** virikkeenä voi olla kuvat, piirrookset, esineet tms. Lapsi kertoo oman sadun/tarinan, joka kirjataan muistiin juuri sellaisena, kun lapsi sen kertoo. Lopuksi tarina luetaan lapselle ja varmistetaan, haluaako hän muuttaa tai lisätä jotakin.
- **Lauseiden täydentäminen, erilaiset väittämät:** ”Toivoisin, että ruokailussa...”
- [Tilannekuvassa](#) ja [kuvakollaasissa](#) yhdistyvät kohderyhmän ajatukset ja havainnointi tai haastattelu. Näitä työkaluja voi soveltaa moniin eri tarkoituksiin ja kohderyhmiin.
- [Palvelupolku](#) (Storyboard) antaa kokonaisvaltaisen näkemyksen jonkun ilmiön kokonaisuudesta

4. Oppilaiden tuottaman aineiston tarkastelu

- Opettaja vetää yhteen oppilaiden tuottaman aineiston ja kokoaa tulokset.
- Tarkastelkaa tuloksia yhdessä koulun ruokapalveluiden työntekijän kanssa.
 - Ruokapalvelut kannattaa ottaa mukaan työskenntelyyn viimeistään tässä vaiheessa, jotta kehittämistä voidaan tehdä mahdollisimman vaikuttavasti.

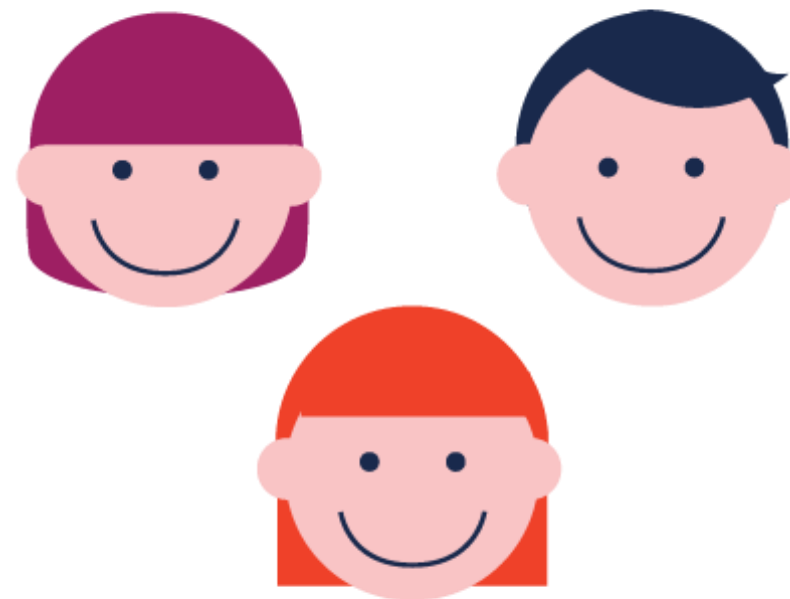
5. Kehittämiskohteiden määrittely, muutosten suunnittelu & toteutus

- Aineistosta tunnistetaan merkittävimmät kehittämiskohteet.
- Kokeillaan, selvitetään ja tutkitaan yhdessä oppilaiden kanssa, kuinka voisimme toimia toisin olemassa olevien resurssien puitteissa.
- Kuitenkin pienetkin muutokset esimerkiksi toimintatavoissa voivat olla oppilaiden kokemusten kannalta merkittäviä (ja lisätä kouluruokailuun osallistumista).
- Kokeiluja ja hullujakin ideoita voidaan lähteä selvittämään täydentämällä ratkaisukeskeinen lause ongelmasta: "Kuinka voisimme...?".
- Tarvittaessa otetaan käyttöön ruokakasvatuksen menetelmiä ja etsitään ratkaisuja Maistuvan koulun ideapankista osoitteesta maistuvakoulu.fi/ideapankki

6. Arviointi oppilaiden kanssa ja aikuisten kesken

- Pohtikaa esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:
 - Tulivatko oppilaat aidosti kuulluiksi?
 - Miten muutos onnistui?
 - Jäikö muutos pysyväksi?
 - Mitä kehittämisprosessin aikana opittiin?
 - Miten oppilaat kokivat kehittämisen ja oman osallisuutensa siinä?

Pysyvän muutoksen edellytyksiä

- Työyhteisössä olemassa olevien käytäntöjen uudelleen arviointi suhteessa ruokailun tavoitteisiin ja niiden taustalla oleviin arvoihin, arvostuksiin ja uskomuksiin.
- Tarvittaessa otetaan käyttöön:
 - henkilöstön ruokakasvatuksen verkkokurssi osoitteessa maistuvakoulu.fi/koulutus-opettajille
 - tai muu täydennyskoulutus
 - tai ammattilaisten oma ruokasuhde-työskentely (KEHUVA-työote) osoitteessa kehuva.wordpress.com/verkkokurssin-aloitussivu

MAISTUVA K[🍏]ULU

www.maistuvakoulu.fi

Facebook: Maistuva koulu
Instagram: @maistuvakoulu
#maistuvakoulu